

ESKİ ERCİŞ-ÇELEBİBAĞI HÖYÜĞÜ TUNÇ VE DEMİR ÇAĞI TABAKALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

RAFET ÇAVUŞOĞLU*

Doğu Anadolu Bölgesi'nde uzun yıllardan beri sürdürülen araştırmalar, özellikle son yıllarda hız kazanmıştır. Bunlardan Van Gölü Havzasında yapılan kazılar ve yüzey araştırmaları, yeni bulgulara ulaşılmasını ve buna paralel olarak yeni görüşlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu araştırmalardan Van Gölü'nün doğusundaki Tilkitepe,¹ Dilkaya,² Karagündüz³ ve Van Kalesi Höyüğü⁴ kazıları, bölgenin Kalkolitik ve özellikle İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşime sahne olduğunu göstermiştir. Van Gölü'nün kuzeybatısında bulunan Çelebibağı (Mezarlığı) Höyüğü'nde yapılan kazılar ise İlk Tunç Çağı'na ait yeni bir yerleşimin varlığını ortaya koymuştur.

Çelebibağı Höyüğü, Van Erciş İlçesi'nin 12 km. güneybatısında, Çelebibağı Beldesi'nin 1 km. güneydoğusunda ve Eski Erciş Kalesi'nin 1 km. kuzeybatısında, Zilan Çayı deltasında, Van Gölü'nün kenarında yer almaktadır. Burası, Ortaçağ yerleşmesi olan Eski Erciş Kalesi'nin 19 yüzyılın ilk yarısında terk edilinceye değin⁵ ve ardından 1992 yılına kadar da Çelebibağı Beldesi civarında yaşayanların mezarlığı olarak kullanılmıştır. Düz bir arazide küçük oval bir tepe şeklinde yükselen höyük yaklaşık 10 m. yüksekliğinde ve 150x200 m. ölçülerindedir (Harita 1., Res.1).

Eski Erciş-Çelebibağı Höyüğü kazı çalışmaları 1992-1995 yılları arasında Prof. Dr. A. Uluçam başkanlığında, İslami dönem Ortaçağ mezarları üzerine dört sezon devam etmiştir. Höyüğün yüzeyi tamamen İslam mezarlarıyla kaplıdır. Bu alanın belirli yerlerinde kazı çalışmaları yapılarak Ortaçağ mezarlarının bir bölümü gün yüzüne çıkartılmıştır. Çalışmalar esnasında yüzeyden ve sondajlardan elde edilen çok sayıda çanak çömlek malzeme, mezarlığın altında İlk Tunç Çağı'na kadar geriye giden bir yerleşim dokusu olduğuna işaret etmektedir. Höyükte, İlk Tunç Çağı (Karaz), M.Ö. II. bin boyalıları, Erken Demir Çağı ve Urartu dönemine ait çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Bunun yanı sıra Ortaçağ'dan

* Doç. Dr. Rafet Çavuşoğlu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Zeve Kampüsü, 65080 Van. rcavusoglu@yyu.edu.tr
Özellikle Çelebibağı Höyüğü malzemelerini yayınlamamıza izin veren kazı başkanı Sanat Tarihiçi sayın Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam'a, sondaj notlarını veren sayın Yıldız Atar'a teşekkür ederim.

¹ Korfmann 1982, 17vdd.

² Çilingiroğlu 1992, 471 vdd.

³ Sevin-Özfirat 2001, 140-144.

⁴ Tarhan-Sevin 1990, 432-435.

⁵ Uluçam 1993, 488-489, Res.2-18.

günümüze kadar uzanan süreçte üretilmiş pek çok çanak çömlek ve kap parçaları da bulunmuştur.

1993 yılından itibaren yükselmeye başlayan Van Gölü suları, 1994 ve 1995 yıllarında mezarlığı tamamen ada şekline dönüştürmüştür (Çiz.1, Res. 1). Bu dönemde dalgalar özellikle höyüğün güneybatısında büyük tahribata sebep olmuştur. Tahribata uğrayan bölümde tepenin oluşumunu öğrenmek amacıyla 1994 yılında 5x5 m. ölçülerinde iki sondaj (ÇM-94/S-I, II) gerçekleştirilmiştir (Res.2). Bu sondajlardan ikincisinde 1995 (ÇM 94-95/S-II.) yılında da çalışmalar sürdürülmüştür. ÇM-94/S-I (Çiz.2) ve ÇM 94-95/S-II. (Çiz. 3) olarak adlandırılan sondajlardan elde edilen malzemeler, burasının üst bölümlerinin mezarlık alt kısımlarının ise İlk Tunç Çağı'na kadar uzanan bir yerleşime sahne olduğunu göstermiştir⁶. Bu sondajlardan elde edilen çanak çömlek parçaları özellikle Ortaçağ, Urartu, Erken Demir ve Tunç Çağı'na aittir. Bunun yanı sıra yüzeyden ve göl seviyesinden toplanan çok sayıdaki çanak çömlek parçaları bu dönemleri içermektedir.

1994 yılında höyüğün batı kısmında yapılan 5x5 m. ölçülerindeki ÇM-94/S-I sondajının 0,60 m.'den sonra 1,20 m. arasında yoğun bir biçimde Müslüman mezar gömüleri ile karşılaşmıştır (Çiz.2 Res.3-4). Bu bölümde Ortaçağ çanak çömlekleriyle birlikte karaz türü mallarda ele geçmiştir. Muhtemelen Ortaçağ'da gömü yapmak için açılan mezarlar alt katmanlardaki İlk Tunç Çağları yerleşim tabakası içine kadar uzandığından çanak çömlekler karışık biçimde ele geçmiştir. Bu durumu ikinci sondajın sekizinci seviyesinde görmek mümkün olmuştur (Çiz.3). Bu açmada aşağı kültür tabakalarına inmek için yoğun olarak bulunan Müslüman mezarlarının kaldırılması gerekmektedir. Ancak Çelebibağı Belde sakinleri ve mezar sahipleri göz önünde tutularak, kazı çalışması bu seviyede bırakılarak üzeri kapatılmıştır.

ÇM-94/S-I sondajının yaklaşık 10 m. kuzeyinde 5x5m. ölçülerinde (ÇM-94-95/S-II) yeni bir sondaj çalışması başlatılmıştır (Çiz.3, Res.2, 5). İlk sondajda olduğu gibi 1,20 m. derinliğe kadar beş adet Müslüman gömü ile karşılaşmıştır.⁷ Bu seviyede yine karışık durumda birkaç Ortaçağ çanak çömlek parçası, birkaç adet Karaz malı ile Müslüman gömülerin bitiş noktasına doğru daha çok Demir Çağı'na ait seramik parçaları ele geçmiştir. Bu bölümde Demir Çağları tabakasını kendi içinde ayırmak oldukça zordur. Ancak Erken Demir Çağı ile Orta Demir Çağı'na (Urartu) ait çanak çömlek malzemesi karışık olarak birlikte bulunmuştur. Bu seviyeden (1,20 m.) sonra kalın bir yangın tabakası çıkmaya başlamış ve en alt bölüme kadar da izlenebilmiştir (Çiz.4). ÇM-94-95/S-II sondajın doğu kısmında, muhtemelen bir grup İslami dönem mezarlarının moloz taşlardan örülmüş çevre

⁶ Bu alan kazıcısı tarafından her ne kadar mezarlık (nekropol) olarak değerlendirilmişse de, bu bölümde yapılan sondajlar ve sondajlardan elde edilen eser ve kalıntıların incelenmesiyle bir höyük olduğu tespit edilmiştir. Uluçam 2000, 16.

⁷ Bu mezarlar uygun bir şekilde başka bir bölüme nakledilmiştir. Mezarlar kaldırıldıktan sonra sondaj çalışmalarına devam edilmiştir.

duvarının hemen alt köşesinde (1,50-1,80 m.) biri kiremit kırmızı diğeri siyah astarlı olmak üzere iki küp, yanlarında bazalt taştan öğütme (ezgi) taşı, havan, havaneli ile küçük bir kâse içerisinde kömürleşmiş buğday taneleri ele geçmiştir (Çiz.5/1, 7/1-2, 4,6, Res.6). Ayrıca bu sondajda (1,80-2,10 m. arasında) yanmış şekilde kerpiç⁸ duvarın bir köşesi (Res.7) ile birkaç çanak çömlek parçası daha ortaya çıkarılmıştır. Kerpiç duvarın genişliği 0,65 m.'dir. Bu seviyenin hemen altında Van Gölü suyunun ortaya çıkmaya başlamasıyla sondajın içi çamur haline dönüşmüştür. Dolayısıyla sondaj daha fazla derinleştirilememiş ve ayrıca dalgaların höyüğü tahrip edeceği endişesiyle çalışmalar bu seviyede sonlandırılmıştır. Ancak, bu sondaj çalışmasına 1995 yılında kaldığı yerden devam edilmiştir. 1994 yılında (ÇM-94-95/S-II) açılan, göl seviyesindeki kerpiç duvar yanlarının temizlenmesi esnasında iki adet Nahçıvan kulplu küp daha bulunmuştur (Res.8). Bunlardan birinin içerisi boş diğeri ise tamamen kömürleşmiş, cinsi belirlenemeyen birbirine kaynaşmış durumda tohum kümesi ile doludur (Res.9). Sondajın son seviyesinde(2,10-2,40 m.) göl kenarında bir Müslüman gömü ortaya çıkarılmıştır (Çiz.3). Bu gömü Müslüman mezarlarının Tunç Çağı tabakalarını nasıl tahrip ettiğini açıkça göstermiştir.

1995 yılında, ayrıca ÇM-94/S-II açmasının yaklaşık 2 m. kuzeyine, dalgaların kısmen yığıldığı bölümde kültür tabakalarını anlamak amacıyla 10x25 m.'lik bir alanın traşlanması gerçekleştirilmiştir. Traşlama esnasında yine göl seviyesinde içi boş bir Nahçıvan kulplu başka bir küp daha bulunmuştur. Bu traşlama ile göl seviyesinden yaklaşık 1,50 m. yüksekliğe varan bölümde dalgalı hat çizen yangın tabakasının izleri tespit edilmiştir (Çiz.4, Res.10). Yangın tabakası aynı zamanda Tunç Çağı'nın sona erdiği noktayı göstermektedir. Tunç Çağı'na ait sağlam malzemeler de yukarıda belirtildiği üzere bu bölüm içinde bulunmuştur. Göl sularının yükselmesi nedeniyle, yangın tabakasının alt sınırı bulunamamış ve daha aşağı kısımlara da inilememiştir. Dolayısıyla Kalkolitik döneme ait yerleşme izlerinin bulunup bulunmadığı saptanamamıştır. Ayrıca yüzeyden toplanan çanak çömlek parçaları arasında Kalkolitik döneme işaret edecek parçalar da ele geçmemiştir.

ÇM-94-95/S-II sondajı ile kültür tabakalarını ayırmak için yapılan kesitten anlaşıldığı üzere yangın tabakasının üst sınırı İlk Tunç Çağı'nda bitim noktasını göstermektedir. Dolayısıyla Çelebibağı'ndaki İlk Tunç Çağı yerleşmesinin sebebi belirlenemeyen yangınla son bulduğu söylenebilir. Bunun hemen üzerindeki kültür tabakası Demir Çağlarına ait yerleşmelere işaret etmektedir. Özellikle yüzey buluntuları arasında Urartu dönemine ait çok sayıda depo küpü (pitos) parçalarının ele geçmesi bu dönemde yerleşim olduğuna işaret etmektedir. Ortaçağ Müslüman mezarları genelde bu tabakanın içine ve bunun üzerine yapılmıştır.

⁸ Duvar örmede kullanılan kerpiçlerin ebatları; uzunluk 0,33 m. genişlik 0,23 m. ve kalınlık 0,11 m.'dir.

İlk Tunç Çağı Çanak Çömlekleri

Çelebibağı Höyüğü'nde yüzeyden, ÇM-94/S-I ve ÇM-94-95/S-II sondajlarından elde edilen çanak çömleklerin bir bölümü İlk Tunç Çağı'na aittir. Bu evreye ait çanak çömleğin tamamı, ilk defa Burney tarafından Erken Transkafkasya Kültürü⁹ olarak adlandırılmıştır. Ayrıca bu kültür bölgede Karaz¹⁰, Kura-Aras¹¹, Khirbet Kherak¹² gibi isimlerle de anılmıştır.

Çelebibağı Höyüğü'nde çanak çömleklerin büyük bölümü kırık parçalar halinde ele geçmesine karşın, sağlam durumda bulunanlar da vardır (Çiz.5-7, Res.11-12). Bunlar arasında, içerisinde kömürleşmiş buğday kalıntıları bulunan küçük bir çanak da (Çiz.5/1) sağlam olarak ele geçmiştir. Bu döneme ait çanak çömleklerin hepsi el yapımıdır. Karaz kültürünün belirgin özelliği olarak genelde dış yüzleri siyah iç yüzleri hamurunun rengindedir. Kap yüzeylerinde açılama izleri rahatlıkla görülebilmekte ve bu kaplara parlak bir görünüm kazandırmaktadır. İç yüzeyi hamurunun renginde, dış yüzü siyah olan örnekler dışında çok az sayıda tek renkli parçalar mevcuttur. Hamur kahverengi ve kahverenginin tonları ile kiremit rengindedir. Kum katkılı örneklerin büyük bölümü kötü pişirilmiştir. Parçaların birçoğunda dış yüzde pişmeden dolayı renk değişimleri vardır (Res.12).

Kap formları Karaz çanak çömleğinin yayılım alanında da görülebileceği üzere fazla çeşitlilik göstermemektedir. Çanaklar genelde basit ağız kenarlıdır (Çiz.5/1-4). Dışa çekik ağız kenarlı (Çiz.5/5) örneklerin yanında içte hafif kalınlaştırılmış ağız kenarlı (Çiz.5/6) çanaklar da vardır. Çömlekler ise belirgin biçimde dışa çekilmiş ağız kenarlı ve yüksek boyunludurlar (Çiz.6/1-6; 7/1-2). Çelebibağı İlk Tunç Çağı çanak çömlekleri içinde bezemeli parçalar az sayıdadır. Birkaç gövde parçası üzerinde daha çok kazıma tekniğinde geometrik bezemeler yapılmıştır¹³ (Çiz.7/3). Ayrıca diğer bezeme örgeleri ise bölgedeki kazı ve yüzey araştırmalarından da bildiğimiz, kap yüzeylerindeki çukurluklar ile plastik kabartılardır¹⁴. Bu çukur ve kabartılar hem çanaklarda (Çiz.5/3-6) hem de çömlekler üzerinde (Çiz.6/4) görülür. Özellikle bir çanak parçası üzerinde görülen bezeme stilize bir insan veya hayvan gözü ile burnunu andırır niteliktedir¹⁵ (Çiz.5/5). Kap gövdeleri üzerindeki çukurlatılmış daireler genelde küçük kabartularla yapılmıştır (Çiz.5/4,6; 6/4, Res.11). Kaplarda görülen diğer bir bezeme ise bu kültürde ve bölgedeki yerleşim alanlarında, sıklıkla

⁹ Burney-Lang 1971, 44.; Sagona 1984, 15.

¹⁰ Doğu Anadolu Bölgesinde kazı sonucu ilk tespit edildiği yer Erzurum yakınındaki Karaz olmasından dolayı bu isimle adlandırılmıştır. Arsebük, 1979, 82.

¹¹ Sagona 1984, 15; Sagonia-Kiguradze 2003, 38.

¹² Amiran 1965, 165vdd.; Philip-Millard 2000, 279vd.

¹³ Kozbe de Dilkaya Höyüğü'nde ele geçen çanak çömlekler içinde, bezemeli parçaların az sayıda olduğunu belirtmektedir. Kozbe 1990, 537; Marro ve Özfırat tarafından bölgede yapılmış olan yüzey araştırmalarında, çok sayıda Karaz çanak çömleği toplandığı ve bu örnekler arasında bezemeli örneklerle nadiren karşılaşıldığı belirtilerek, bu durumun Van Gölü'nün kuzeydoğusundaki Kura-Aras mallarının bir özelliği olabileceği öne sürülmüştür. Marro-Özfırat 2004, 233.

¹⁴ Burney 1958, 186, Fig.85-86, 88-91,103,108-109; Kozbe 1990, Res. 3b, 4, 9.; 1995, 38-41, Çiz. 8-9, 11, 13, 26.; Özfırat 2000, 193, Çiz. 2/2; 2005, 326, Pl. VIII/4.

¹⁵ Tarhan-Sevin 1990, 435, Res. 23/1.; Kozbe 1990, Res. 6c.; 2004, 39-40, Fig. 7/a.

görülebilir ağız kenarlarındaki üçgen biçimli çıkıntılardır¹⁶. Bu bezeme elemanı çömlek ve çanakların dışa çekilmiş ağız kenarlarında uygulanmıştır (Çiz.5/5; 6/3). Karaz çanak çömleğinin en belirgin özelliklerinden biri İlk Tunç Çağı II için tipik olan Nahçevan tipi kulplar Çelebibağı küplerinde de yaygın olarak kullanılmıştır¹⁷ (Çiz.7/1-2, Res.12). Farklı büyüklükte görülebilir bu kulplar içinde daha küçük yapılmış olanları İlk Tunç Çağı III döneminde kullanılmıştır¹⁸. Yine bölgede Dilkaya'da¹⁹ ve nadir olarak da birkaç yerleşimde görülen üç kulplu örnekler Çelebibağı çömleklerinde karşımıza çıkmaktadır (Çiz.7/1-2).

Çelebibağı İlk Tunç Çağı çanak çömleği form ve hamur özellikleri bakımından bölgedeki kazı ve yüzey araştırmalarıyla tespit edilmiş birçok yerleşim alanındaki Karaz çanak çömlekleri ile paralellik göstermektedir. Ortaya çıkarılan örnekler içinde tarihlendirmeye yardımcı olacak parçalar sınırlıdır. Buna karşın Çelebibağı İlk Tunç Çağı çanak çömleği bezeme, form ve yapım tekniği olarak diğer merkezlerle karşılaştırıldığında İlk Tunç Çağı II-III dönemine (M.Ö. 2600–2500 / 2200)²⁰ tarihlendirilebilir. Ayrıca Çelebibağı Höyüğü'ndeki İlk Tunç Çağı çanak çömlekleri form ve bezemeleriyle özellikle Doğu Anadolu ve Transkafkasya'da yaygın olarak görülenlerin tekrarı niteliğindedir.

Orta Tunç Çağı/II. Bin Boyalı Çanak Çömlekleri

Çelebibağı Höyüğü'nde M.Ö. II. bin yıl boyalı²¹ çanak çömlek parçaları çoğunlukla yüzeyden ele geçmiştir. Büyük oranda kahve ve pembemsi kahve hamurludurlar. Çok az sayıda içi hamurunun renginde olanların yanı sıra dışı ve ağız kenarı içi kiremit astarlı olan örnekler de bulunmaktadır. Astar yalnızca dış yüzey ve ağzın iç kısmına uygulanmıştır. İnce kum katkılı olan mallar iyi ve orta derecede pişmişlerdir. Çanak çömleklerin tamamı çark yapımıdır. Bezeme açısından hepsi monokrom bezemelidir. Monokrom boyalılarda geometrik motifler kiremit astar üzerine siyah renkte uygulanmıştır. Form olarak küresel gövdeli çömlekçiklerden oluşmaktadırlar²² (Çiz.8/1-5, Res.13).

Höyükte bu döneme ait çanak çömlek parçalarının sınırlı sayıda da olsa ele geçmesi son derece önemlidir. Çünkü M.Ö. III. binyılın sonlarından itibaren, Orta Tunç Çağı'nda hemen bütün Doğu Anadolu ve Transkafkasya'da insanların yaşam biçimini etkileyen değişimler ortaya çıkmıştır. Bu yeni düzen, yerleşik hayattan çok ekonomisi pastoralizme

¹⁶ Tarhan-Sevin 1990, 435, Res. 23/3.; Kozbe 1990, 536, Res. 9; Özfirat 2001b, 123, Çiz. 2. Marro-Özfirat 2004, 233, Pl.VI/1-3.

¹⁷ Tarhan-Sevin 1990, 435, Res. 23/2,4-5.; 1993, 852.; Kozbe 1990, 536, Res.8.; 2004, 40, Fig. 7/a. ; Özfirat 2000, 193, Çiz. 2/3,5; Özfirat-Marro 2003, 17; 2004, 301, Res. 4; Marro-Özfirat 2005, 327, Pl. VII/1-4.

¹⁸ Marro-Özfirat 2004, 234.

¹⁹ Kozbe 1990, 535, Res.7.

²⁰ Marro 2000, 487.

²¹ Çilingiroğlu, M.Ö. II. binyıl boyalıların Van bölgesinde üretildiklerini ileri sürmüştür. Çilingiroğlu 1984, 129vdd. Res.1-14; 1994, 1vdd. Ayrıca bölgede uzun zamandan beri araştırmalar yapan Özfirat, bu döneme ait çanak çömleğin de bulunduğu çok sayıda merkez tespit etmiştir. Geniş bilgi için bkz. Özfirat 2001a.

²² M.Ö. II. binyıl boyalı kap parçalarının benzerlerine Erzurum Müzesi ve Mukhannatepe'de rastlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Özfirat 2001a, Lev. 36/5, Lev.12/2, 12, 15.

dayanan, hayvanları için otlak alanlar arasında göç eder bir yaylacılık yaşam tarzına dönüşmüştür. Bu yeni yaşam biçimi de, eskiden çanak çömleklerde kullanılan tek renkli bezemeler yerini boyalı çanak çömleklere bırakmıştır.²³ Çelebibağı Höyüğü'nde yapılan kazı, Ortaçağ İslam mezarlarının ortaya çıkartılmasına yönelik yapılmış ve höyük tamamen kazılmamıştır. Bu nedenle, her ne kadar kazılarda göçebe kültürlerin yaşam izlerine ait bulgulara rastlanılmasa da yüzeyden bu döneme ait çanak çömleklerin ele geçmesi, göçebe kültürlerin höyükte yaşam sürdürmüş olabileceğini akla getirmektedir.

Demir Çağı Çanak Çömlekleri

Çelebibağı Höyükte Demir Çağı'na ait çanak çömlek parçaları kazı çalışmalarında, sondajlarda ve yüzeyden toplananlar arasında ele geçmiştir. Dolayısıyla höyükte yerleşim olduğunu işaret etmektedir. Van Gölü havzasında yaygın olarak görülen bu döneme ait çanak çömlekleri burada da görmek mümkündür. Çelebibağı'nda Erken ve Orta Demir Çağı'na (Urartu) ait çanak çömlek parçaları sondajlarda genelde aynı seviyelerde birlikte bulunmuştur. Geç Demir Çağı'na ait çanak çömlek parçası ne sondajlardan ne de yüzeyden ele geçmemiştir.

Erken Demir Çağı çanak çömlekleri büyük oranda pembe-devetüyü malla temsil edilir. Formlar ağız kenarları hafif dışa kalınlaştırılmış keskin karnlı ve yivli çanaklar (Çiz.9/1-2) ile aışak boyunlu yuvarlak gövdeli çömleklerden oluşur (Çiz.9/4-8, Res.14-15). Çömlekler içersinde ağız kısmı yivliler çoğunluktadır (Çiz.9/5-8, Res.15). Pembe, açık pembe, kiremit, açık kiremit, koyu kahvemsı gri, kahve hamurlu, hamurunun renginde astarlı olanların yanı sıra kahve, siyah ve kiremit astarlı bu mallar genellikle orta kum nadiren de olsa kaba taşçık katkıdırlar. Açkısız ya da açkılı olan bu parçaların tamamı çark yapımıdır. İyi, orta ve kötü pişme özelliğı gösteren kaplardan bazılarının iç yüzeyinde pişmeden dolayı alacalı renkler oluşmuştur ve bu mal grubunun tipik özelliğıdir. Çanaklar basit, çekik ağız kenarlı keskin karnlılar ve yuvarlak gövdeliler olmak üzere ikiye ayrılır. Çoğunlukla yivler ve çentik dizileriyle bezenmişlerdir. Boyunlu ve yuvarlak gövdeli çömlekler aynı zamanda yivler ve çentik dizileriyle bezelidir. Ağız kenarının içinde ya da dışındaki yivler bu dönem çömlekleri için tipiktir²⁴.

Orta Demir Çağı çanak çömleğı klasik Urartu kırmızı açkılı malının (Çiz.10/1-5, Res.16), dışında kahve-kiremit (Çiz.10/6-7) rengi maldan da yapılmıştır. Büyük oranda kahve-kiremit hamurlu ve hamurunun renginde astarlı ve açkılıdırlar. Genellikle ince kum katkı olan bu çanak çömlek parçaları iyi, orta ve kötü pişmişlerdir. Çanaklar kabaca keskin karnlılar ve yuvarlak gövdeliler olmak üzere ikiye ayrılabilirler. Keskin karnlı çanaklar çoğunlukla açık ağızlı ve ağız kenarları dışa doğru çekilmişlerdir. Yuvarlak gövdeli çanaklar

²³ Özfirat 2001a, 108vdd.

²⁴ Özfirat 2005, Lev. II/7.Van/Yoncatepe örnekleriyle biçim olarak benzerleri bulunmamakla beraber Erken Demir Çağı için tipik olan çentik bezeme kullanımı, hem çömleklerin ağız kenarı içi ve dışında bulunan yivler açısından hem de mal olarak benzerlik arz ederler. Belli-Konyar 2001, Fig. 38-39.

ise kapalı ağızlı ve basit ağız kenarları kalınlaştırılmıştır. Kahve-kiremit mal grubu içerisinde depo küplerine (Pitos) ait olan gövde parçalarının dış yüzleri kabartma tekniğinde bezelidir²⁵ (Res.9). Urartu dönemine ait kırmızı açkılı mallar Urartu merkezleri içinde sıklıkla rastlanan mal ve formların tekrarıdır²⁶. Höyükte bulunan özellikle depo küp parçaları yerleşimin önemli göstergeleridir. Ayrıca bu dönemde yaşamış Urartuların mezarlık alanı muhtemelen, höyüğün hemen 1,5 km. güneybatısında Madavank denen kayalık alanın eteğinde, Van gölünün kenarında yer almaktadır.²⁷

Çelebibağı Höyüğü, Erken ve Orta Demir Çağı (Urartu) çanak çömleklerinin benzer örnekleri Van Gölü havzasında bu dönem yerleşmelerinde hem yüzey araştırmalarında hem de kazısı yapılan merkezlerde (Karagündüz, Dilkaya gibi) bulunmuştur.

Çelebibağı sakinleri yerleşim için Dilkaya, Karagündüz'de olduğu gibi, nehir kenarı tarıma müsait düz ovaları tercih etmişlerdir. Çelebibağı Höyüğünde yapılan kazı çalışmaları ve elde edilen malzemelerin değerlendirilmesi sonucunda tepenin üst kesimlerinin Ortaçağa kadar uzanan İslami dönem mezarlığı, alt kısımlarının ise özellikle İlk Tunç Çağı ve Demir Çağlarında yerleşime sahne olduğunu göstermiştir. Sondajlar İlk Tunç Çağı tabakalarının yangınla son bulunduğu işaret etmektedir. M.Ö. 2. bin yıla ait az sayıda boyalı çanak çömlek parçasının bulunması, bu dönemde kesin olmamakla beraber yaşamın devam ettiğinin kanıtı gibidir.

Çelebibağı Höyüğü, özellikle Urartuların büyük kalelerin yanında Giriktepe, Karagündüz gibi düz alanlarda da yerleştiklerini göstermesi açısından önemlidir. Çelebibağı Höyüğü'nden elde edilen özellikle çanak çömlek malzemeler, Van Gölü havzasında İlk Tunç Çağı'ndan Urartu döneminin sonuna kadar geçen sürede üretilen eserlerle paralellik gösterir.

Bugüne kadarki yayınlarda Çelebibağı Mezarlığı olarak geçen alanın, tepe üzerinde farklı alanlarda yapılan sondajlarda elde edilen materyallerin incelenmesi sonucunda büyük bir höyük olduğu tespit edilmiştir.

²⁵ Urartu yerleşmelerinde depo küpleri ortaya çıkartılmıştır. Benzer örnekler için bkz. Burney 1966, Lev.XI, XIV, XV, Res.15; Belli-Salvini 2006, 59vdd. Fig.4-14.

²⁶ Benzerleri Karagündüz'de mevcuttur. Bkz. Sevin ve diğ., 2000, Res. 18/1.

²⁷ Çavuşoğlu 2003, 136vdd., Res.3-18.

KATALOG***ÇİZİM 5. (İlk Tunç Çağları)**

1. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Çanak, çap 10 cm., kahverengi (5 YR 5/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.
2. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 18 cm., koyu gri (5 YR 3/1) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.
3. ÇM-94-95/S-II, Seviye/5, Sondaj buluntusu, Çanak p., Çap?, kahverengi (5 YR 5/4) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.
4. ÇM-94-95/S-II, Seviye/8, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 42 cm., koyu kahve (5 YR 4/6) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, kötü pişmiş, dışı açkılı, el yapımı.
5. ÇM-94-95/S-II, Seviye/4, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 40 cm., kahve (5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, içte pişmeden dolayı siyaha değin renk değişimi var, kum katkılı, kötü pişmiş, dışı açkılı, el yapımı.
6. ÇM-94-95/S-II, Seviye/8, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 44 cm., kahve (5 YR 5/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, dışta pişmeden dolayı siyaha değin renk değişimi var, kum katkılı, kötü pişmiş, dışı açkılı, el yapımı.

ÇİZİM 6. (İlk Tunç Çağları)

1. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 18 cm., koyu kahve (7,5 YR 4/5) hamurlu, içi hamurunun renginde ancak pişmeden dolayı siyaha değin renk değişimi var, dışı siyah 5 YR 2,5/1) astarlı, ince kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.
2. Yüzey buluntusu, Çömlek p., çap 22 cm., koyu kahve (7,5 YR 4/5) hamurlu, içi hamurunun renginde ancak pişmeden dolayı siyaha değin renk değişimi var, dışı siyah 5 YR 2,5/1) astarlı, ince kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.

* Katalogda sunulan mallar çark ve el yapımıdır. Kum içindeki taneler 1 mm³'den küçükse 'ince'; 1-2 mm³ kadarsa 'orta'; 2 mm³'den büyükse 'kaba' kum katkılı, kap çeperinin iç ve dış yüzleri kiremit, ortası siyah renkteyse 'orta'; tümüyle kiremit rengindeyse 'iyi'; siyahsa 'kötü' pişirilmiş terimleri kullanılmıştır. Renkler için Munsell Soil Color Charts (GretagMacbeth 2000) skalasından yararlanılmıştır.

3. ÇM-94-95/S-II, Seviye/7, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap?, kahve (5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, kötü pişmiş, dışı açık, el yapımı.

4. ÇM-94-95/S-II, Seviye/8, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 40 cm., kahve (5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde, dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, taşçık ve kum katkılı, kötü pişmiş, açık, el yapımı.

5. ÇM-94-95/S-II, Seviye/8, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 33 cm., pembemsi kahve (5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, orta pişmiş, dışı açık, el yapımı.

6. ÇM-94-95/S-II, Seviye/7, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 48 cm., pembemsi kahve (5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkılı, orta pişmiş, dışı açık, el yapımı.

ÇİZİM 7. (İlk Tunç Çağları)

1. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Çömlek, çap 16 cm., kiremit (2,5 YR 5/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, pişmeden dolayı yer yer siyahlanmalar var, orta kum katkılı, orta pişmiş, açık, el yapımı.

2. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Çömlek, çap 18 cm., kiremit (2,5 YR 5/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, pişmeden dolayı yer yer siyahlanmalar var, orta kum katkılı, kötü pişmiş, açık, el yapımı.

3. Yüze buluntusu, Gövde p., pembemsi kahve ((2,5 YR 5/6) hamurlu, içi hamurunun renginde dışı siyah (5 YR 2,5/1) astarlı ancak pişmeden dolayı iç kısımda siyaha değin renk değişimi vardır, ince kum katkılı, kötü pişmiş, dışı açık, çark yapımı.

4. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Bazalt Taştan Havan, üstten uzun yönde genişliği 32 cm., dar yönde ise 22 cm. dir. Alt kısmının yarı çapı 15 cm. dir. Havanın uzun yöndeki üst kısmı kırıktır. Bazalt Taştan Havan Eli, geneli sağlam olan havan elinin uzunluğu 16 cm., üstten düzleştirilmiş bölümün yarı çapı 8 cm. dir.

5. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Kutsal ocak (?), Kahve (5 YR 6/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, siyahtan griye değin alacalanmalar var, orta kum katkılı, kötü pişmiş, açık, el yapımı.

6. ÇM-94-95/S-II, Seviye/6, Sondaj buluntusu, Bazalt Taştan Ezgi Taşı, uzunluğu 30cm., genişlik 12 cm. kalınlık 5 cm.dir.

ÇİZİM 8. (Orta Tunç Çağı=M.Ö.II. Bin Yıl Boyalılar)

1. Yüzey buluntusu, Çömlekçik p., çap 16 cm., kahve (5 YR 5/5) hamurlu, içi hamurunun renginde dışı kiremit (10 R 5/6) astarlı, bezeme siyah (10 R 4/1), ince kum katkı, iyi pişmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı.

2. Yüzey buluntusu, Çömlekçik p., çap 14 cm., pembemsi kahve (2,5 YR 7/4) hamurlu, dışı ve ağız kenarı içi kiremit (2,5 YR 5/6), içi hamurunun renginde astarlı, bezeme siyah (10 R 4/1), ince kum katkı, iyi pişmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı.

3. Yüzey buluntusu, Gövde p., kahve (5 YR 5/5) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, bezeme siyah (10 R 4/1), ince kum katkı, orta pişmiş, çark yapımı.

4. Yüzey buluntusu, Gövde p., kahve (7,5 YR 4/4) hamurlu, içi hamurunun renginde dışı kiremit (2,5 YR 4/5) astarlı, bezeme siyah (2,5 YR 2,5/), ince kum ve taşçık katkı, iyi pişmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı.

5. Yüzey buluntusu, Gövde p., pembemsi kahve (2,5 YR 5/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, bezeme siyah (2,5 YR 2,5), ince kum katkı, orta pişmiş, çark yapımı.

ÇİZİM 9. (Erken Demir Çağı)

1. ÇM-94-95/S-II, Seviye/4, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 18 cm., pembemsi kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, kaba kum katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

2. ÇM-94-95/S-II, Seviye/2, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 254 cm., kiremit (2,5 YR 5/8) hamurlu, kahve (5 YR 5/6) astarlı, orta kum ve az sayıda mika katkı, orta pişmiş, açkılı, çark yapımı.

3. Yüzey buluntusu, Gövde p., kahverengi (5 YR 6/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve bitki katkı, kötü pişmiş, açkılı, el yapımı.

4. ÇM-94-95/S-II, Seviye/3, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 32 cm., kiremit (2,5 YR 5/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve taşçık katkı, kötü pişmiş, açkılı, çark yapımı.

5. ÇM-94-95/S-II, Seviye/3, Sondaj buluntusu, Çömlek p., çap 14 cm., kiremit (10 R 5/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum katkı, kötü pişmiş, açkılı, çark yapımı.

6. Yüzey buluntusu, Çömlek p., çap 36 cm., koyu kahvemsi gri (5 YR 4/2) hamurlu, siyah (5 YR 2,5/1) astarlı, kum katkı, kötü pişmiş, açkılı, çark yapımı.

7. Yüzey buluntusu, Çömlek p., çap 39 cm., pembemsi kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı ancak içte pişmeden dolayı griye değin renk değişimi var, orta kum ve taşçık katkı, orta pişmiş, açkılı, çark yapımı.

8. Yüzey buluntusu, Çömlek p., çap 44 cm., açık kiremit (2,5 YR 5/8) hamurlu, kiremit (10 R 4/8) astarlı, ince kum katkılı, iyi pişmiş, açkılı, çark yapımı.

ÇİZİM 10.(Orta Demir Çağı=Urartu)

1. ÇM-94-95/S-II, Seviye/4, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 16 cm., kahverengi (5 YR 5/6) hamurlu, kiremit (2,5 YR 4/4) astarlı, ince kum katkılı, iyi pişmiş, açkılı, çark yapımı.

2. ÇM-94-95/S-II, Seviye/3, Sondaj buluntusu, Çanak ., çap 13 cm., kahverengi (5 YR 5/6) hamurlu, kiremit (2,5 YR 4/4) astarlı, ince kum katkılı, iyi pişmiş, açkılı, çark yapımı.

3. ÇM-94-95/S-II, Seviye/4, Sondaj buluntusu, Çanak p., çap 17 cm., kahve (5 YR 5/6) hamurlu, koyu kırmızı (2,5 YR 4/8) astarlı, ince kum katkılı, iyi pişmiş, açkılı, çark yapımı.

4. Yüzey buluntusu, Çanak p., çap 24 cm., kahverengi (5 YR 5/6) hamurlu, kiremit (2,5 YR 4/4) astarlı, orta kum katkılı, orta pişmiş, açkılı, çark yapımı.

5. Yüzey buluntusu, Çanak p., çap 24 cm., açık kahve (5 YR 6/8) hamurlu, kızıl kiremit (10 R 4/8) astarlı, orta kum katkılı, orta pişmiş, açkılı, çark yapımı.

6. Yüzey buluntusu, Gövde p., çap?, koyu kahve (5 YR 4/4) hamurlu, içi hamurunun renginde astarlı ancak pişmeden dolayı siyaha değin renk değişimi var dışı kızıl kiremit (10 R 4/8) astarlı, kum ve taşçık katkılı, kötü pişmiş, açkılı, çark yapımı.

7. Yüzey buluntusu, Gövde p., çap?, kırmızı kiremit (2,5 YR 4/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, kum katkılı, kötü pişmiş, açkılı, çark yapımı.

KAYNAKÇA

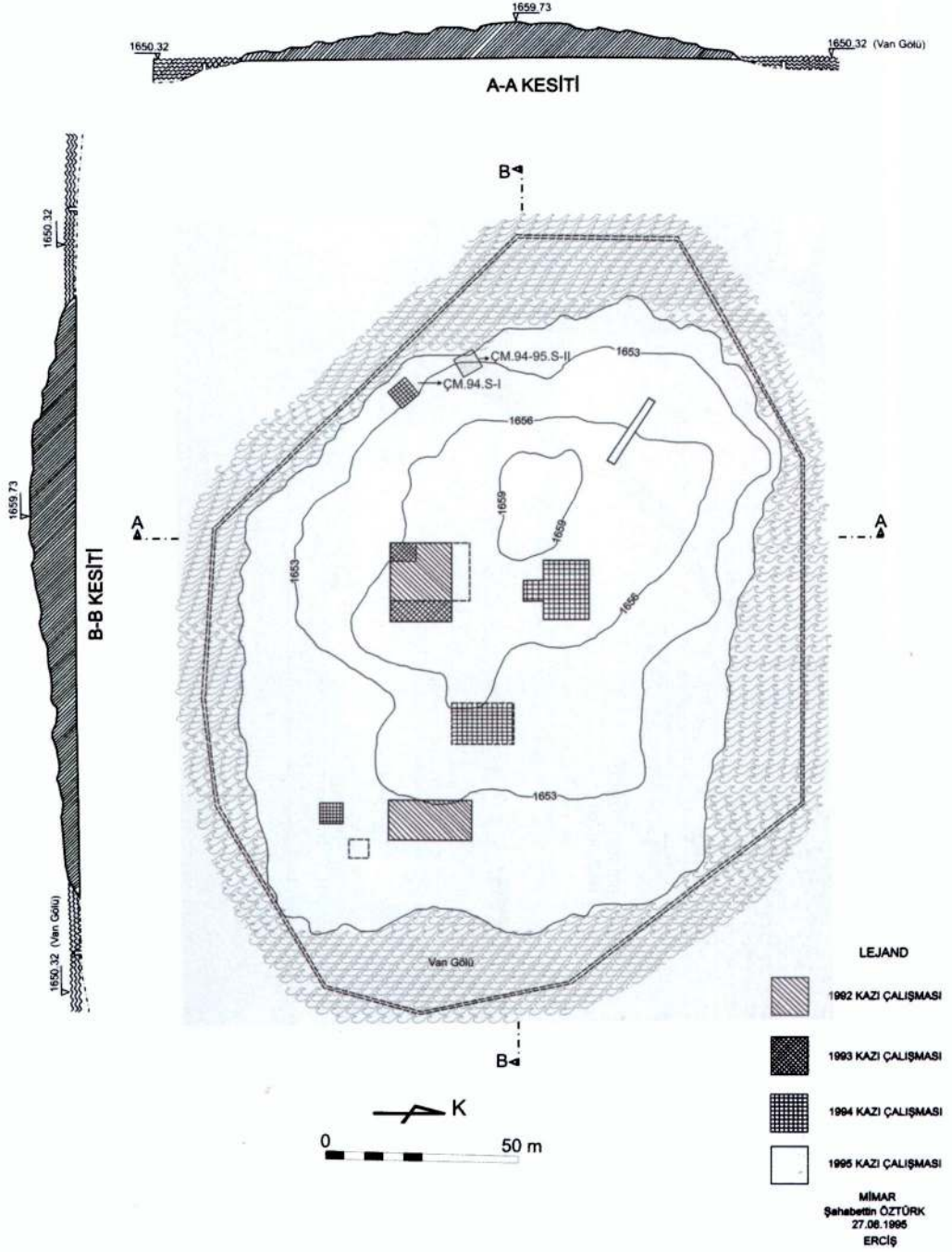
- Amiran 1965 : R. Amiran, "Yanık Tepe, Shengavit, and the Khirbet Kerak Ware" *Anatolian Studies* 15, 165-167.
- Arsebük 1979 : G. Arsebük, "Altınova'da (Elazığ) Koyu Yüzlü Açıklı ve Karaz Türü Çanak Çömlek Arasındaki İlişkiler", *VIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler I*, 81-92.
- Belli-Konyar 2001 : O.Belli – E. Konyar, "Excavations at Van-Yoncatepe Fortress and Necropolis", *Tell Aviv*, 28/2: 169-212.
- Belli-Salvini 2006 : O. Belli-M. Salvini, "Pithoi With Cuneiform and Hieroglyphic Inscriptions From Upper Anzaf Fortress", *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici* 48, 55-72.
- Burney 1958 : C. A. Burney, "Eastern Anatolia in Chalcolithic and Early Bronze Age", *Anatolian Studies VIII*, 157-209.
- Burney 1966 : C. A. Burney, "A First Season of Excavations at the Urartian Citadel of Kayalıdere", *Anatolian Studies*, 16, 55-111.
- Burney-Lang 1971 : C.A. Burney-D.M. Lang, *The Peoples of The Hills*.
- Çavuşoğlu 2003 : R. Çavuşoğlu, "Rock-Cut Tombs and an Open-Air Shrine at Madavank, Eastern Turkey", *Ancient Near Eastern Studies XL*, 135-159.
- Çilingiroğlu 1984 : A. Çilingiroğlu, "The Second Millennium Painted Pottery Tradition of the Van Lake Basin", *Anatolian Studies XXXIV*, 129-139.
- Çilingiroğlu 1992 : A. Çilingiroğlu, "Van-Dilkaya Höyüğü Kazıları Kapamış" 14. *Kazı Sonuçları Toplantısı-I*, 469-491.
- Çilingiroğlu 1994 : A. Çilingiroğlu, "Van Gölü Havzası'nda Üretilen M.ö. İkinci Binyıl Boyalı Çanak Çömleği" *Arkeoloji Dergisi II*, (Ed. H. Malay), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1-31.
- Korfmann 1982 : M. Korfmann, *Tilkitepe, Die ersten Ansätze Prähistorischer Forschung in der östlichen Türkei*, Tübingen.
- Kozbe 1990 : G. Kozbe, "Van-Dilkaya Höyüğü Erken Transkafkasya Keramiği", *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 533-554.

- Kozbe 1995 : G. Kozbe, "Muş Ovası yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Erken Transkafkasya Çanak Çömlepi Işığında Bölgenin Erken Tunç Çağı'nın Yeniden Değerlendirilmesi", *Arkeoloji Dergisi III* (Ed. H. Malay), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 35-50.
- Kozbe 2004 : G. Kozbe, "Activity Areas and Social Organization within Early Trans-Caucasian Houses At Karagündüz Höyük, Van", *A View From The Highlands: Archaeological Studies in Honour of Charles Burney* (Ed. A. Sagona), 35-53.
- Marro 2000 : C. Marro, "Vers une chronologie comparée des Pays du Caucase et de l'Euphrate Aux IVème-IIIème millénaires", (Ed. C.Marro-H.Hauptman), *Varia Anatolica XI*, Paris, 437-494.
- Marro-Özfirat 2004 : C. Marro-A. Özfirat, "Pre-Classical Survey In Eastern Turkey. Second Preliminary Report: The Erciş Region", *Anatolia Antiqua XII*, 229-265.
- Marro-Özfirat 2005 : C. Marro-A. Özfirat, "Pre-Classical Survey in Eastern Turkey. Third Preliminary Report: Doğubeyazıt and the Eastern Shore of Lake Van", *Anatolia Antiqua XIII*, 319-356.
- Özfirat 2000 : A. Özfirat, "1998 Yılı Bitlis-Muş İlleri Yüzey Araştırması Tunç ve Demir Çağları", *17. Araştırma Sonuçları Toplantısı /2*, 193-210.
- Özfirat 2001a : A. Özfirat, *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (M.Ö.II. Binyıl)* İstanbul.
- Özfirat 2001b : A. Özfirat, "1999 Yılı Muş İli Yüzey Araştırması: Tunç ve Demir Çağları", *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı /2*, 123-140.
- Özfirat 2005 : A. Özfirat, "Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması 2005", *24. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*: 143-162.
- Özfirat-Marro 2003 : A. Özfirat-C. Marro, "2002 Yılı Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması", *21. Araştırma Sonuçları Toplantısı /1*, 15-32.
- Özfirat-Marro 2004 : A. Özfirat-C. Marro, "2003 Yılı Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması", *22. Araştırma Sonuçları Toplantısı /2*, 299-316.
- Philip-Millard 2000 : G. Hhphilip-A. R. Millard, "Khirbet Kerak Ware in the Levant: The Implications of Radiocarbon Chronology and Spatial Distribution" *Chronologies des Pays du Caucase et De l'Euphrate Aux IV-III Millenaires* (Edt. C. Marro-H. Hauptmann) Paris. 279-296.
- Sagona 1984, : A. Sagona, *The Caucasian Region in the Early Bronze Age*. Oxford.
- Sagonia-Kiguradze 2003 : A. Sagonia-T. Kiguradze, "On the Origins of the Kura-Araxes Culturel Complex", *Archaeology in Borderlands 47*, Los Angeles. 38-50.

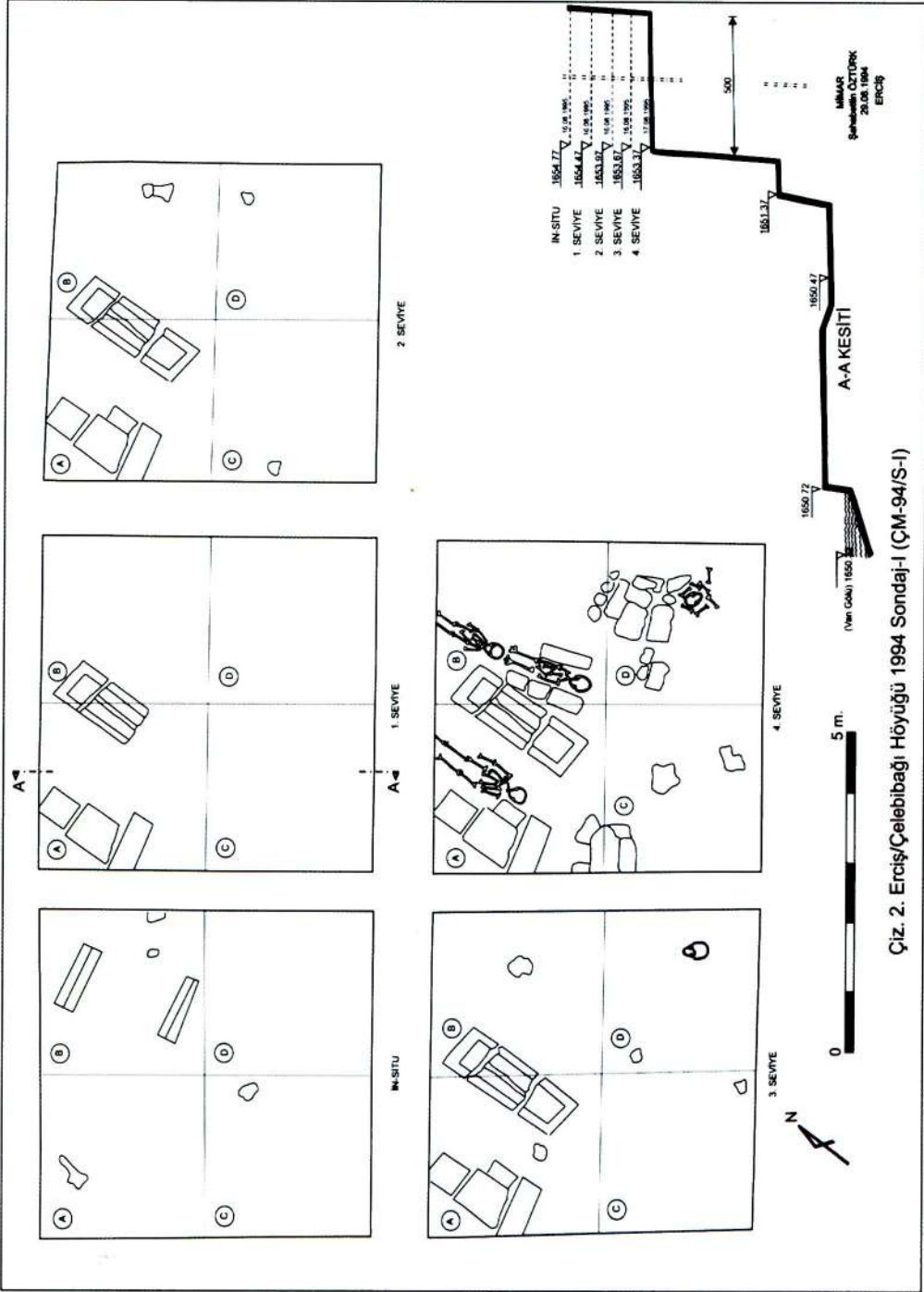
- Sevin-Özfirat-Kavaklı 2000 : V. Sevin-A. Özfirat-E. Kavaklı, “Van-Karagündüz Höyüğü Kazıları (1997 Yılı Çalışmaları)”, *Bellekten*, CLXIII, 847-867.
- Sevin-Özfirat 2001 : V. Sevin-A. Özfirat, “Van/Karagündüz Excavations”, *Istanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey* (yay.haz. O. Belli), İstanbul, 140-144.
- Tarhan-Sevin 1990 : M. T. Tarhan – V. Sevin., “Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 1989”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı/II*, 429-456.
- Tarhan-Sevin 1993 : M. T. Tarhan-V. Sevin, “Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 1990 Yılı Çalışmaları”, *Bellekten LVII/220*, 843-861.
- Uluçam 1993 : A. Uluçam, “Eski Erciş Kalesi ve Çelebibağı Selçuklu Mezarlığı Kazısı-1992” 21. *Kazı Sonuçları Toplantısı-II*, 487-511.
- Uluçam 2000 : A. Uluçam, *Eski Erciş-Çelebibağı Mezarlığı ve Mezar Taşları*. Ankara.

Harita 1: Erciş/Çelebibağı Hüyüğünün Topoğrafik Haritası

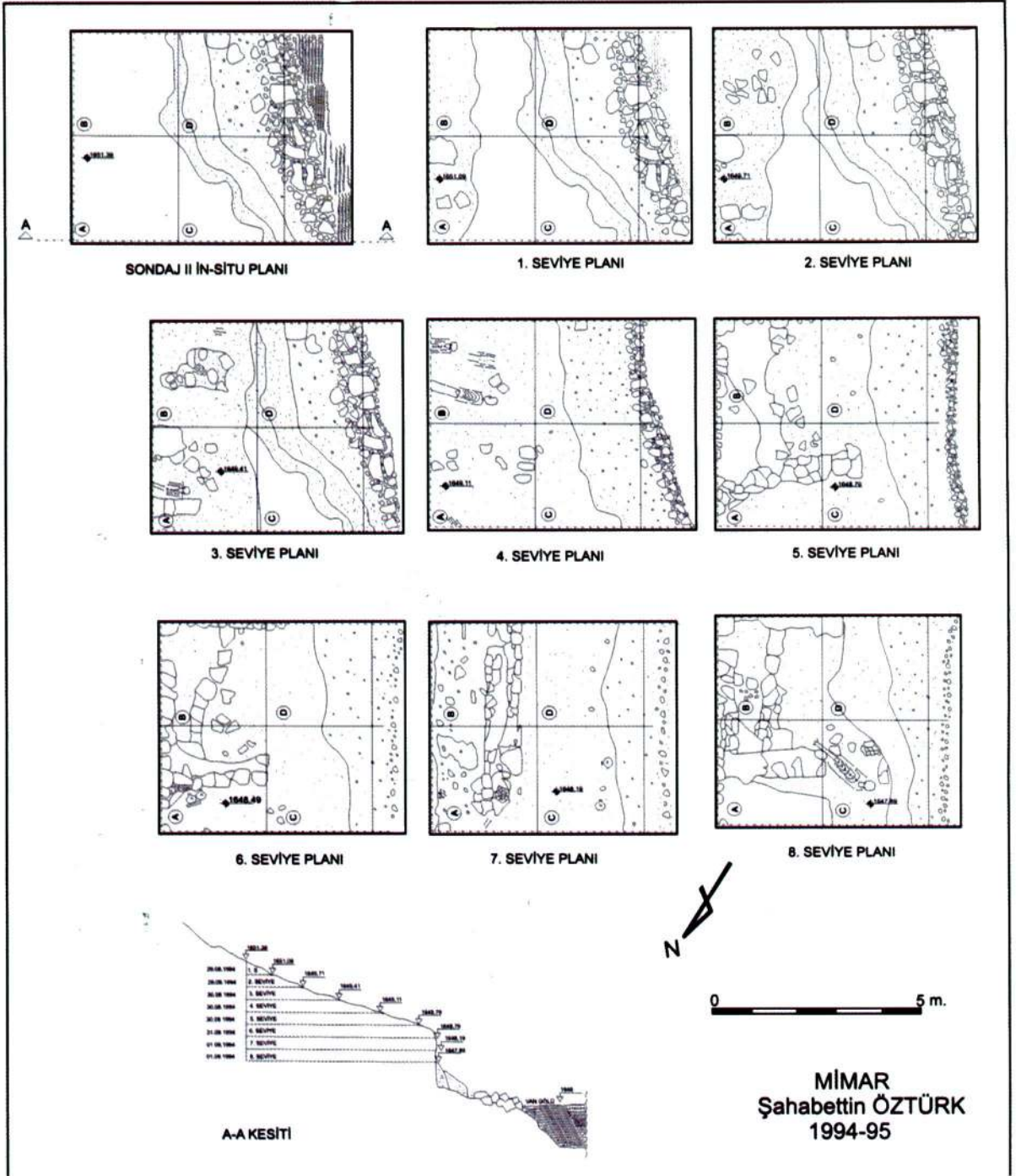

Çizim 1: Çelebibag Höyüğü Topografik Planı

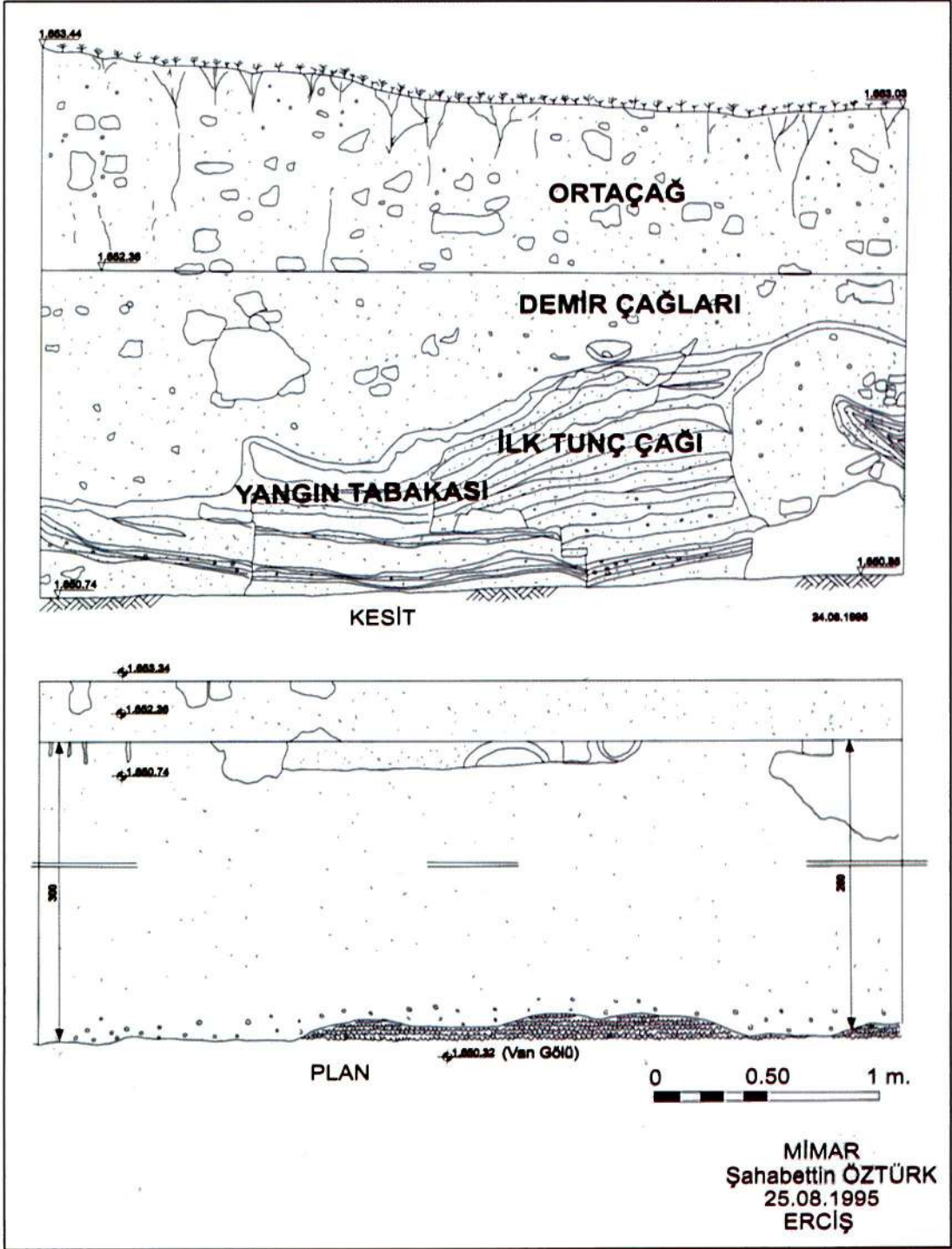

Çiz. 2. Erciş/Çelebibağı Höyüğü 1994 Sondaj-I (ÇM-94/S-I)

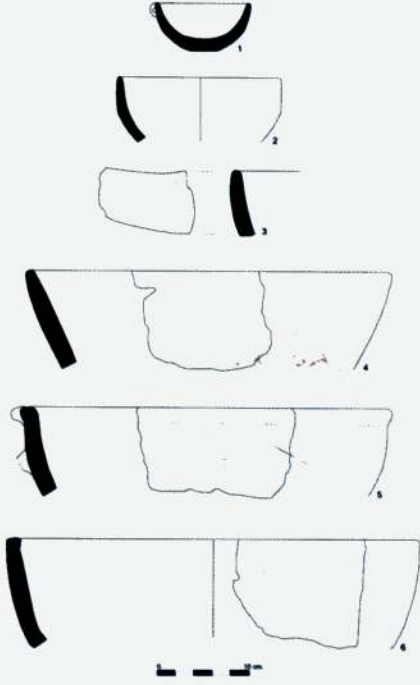
Çizim 2: Erciş/Çelebibağı Höyüğü 1994 Sondaj-I (ÇM-94/S-II)

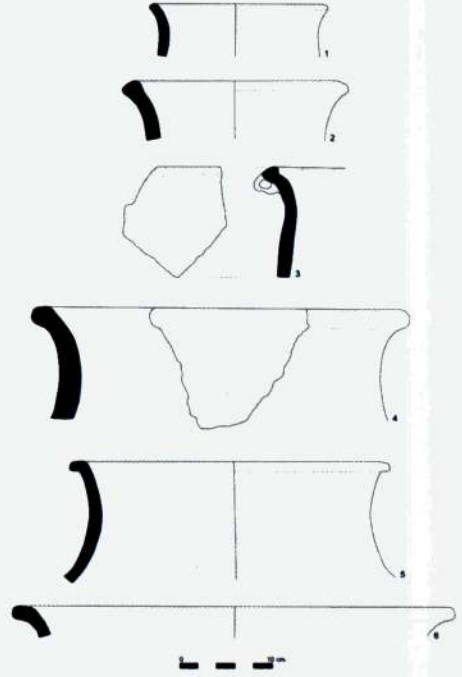
Çizim 3: Erciş/Çelebibağ Mezarlığı (1994-95 Sondaj-II)

Çizim 4: Erciş/Çelebibağ Höyüğünün Stratigrafik Durumu (Ş.Öztürk'den işlenerek)

Çizim 5: İlk Tunç Çağı Çanak Çömlek Parçaları

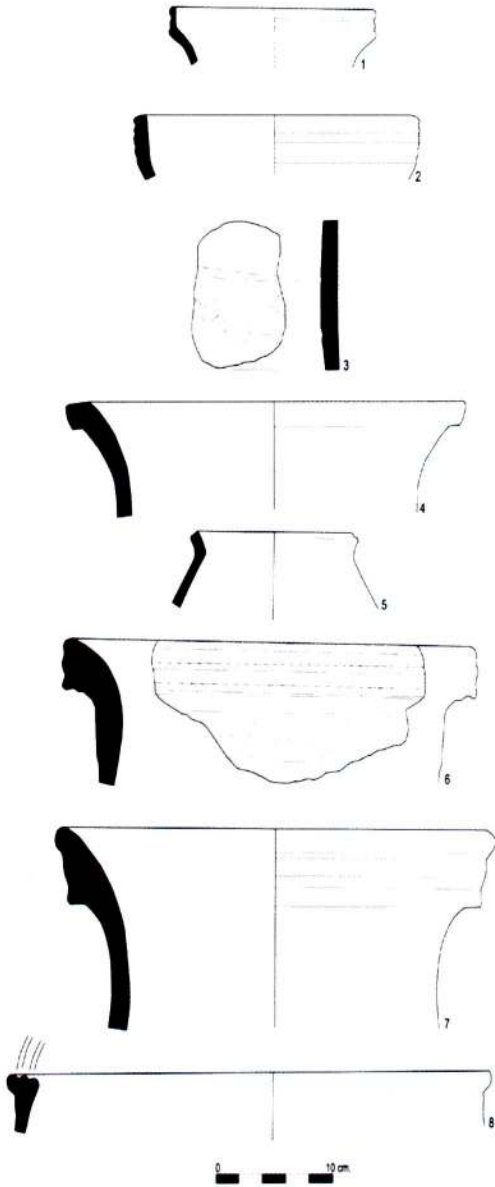
Çizim 6: İlk Tunç Çağı Çanak Çömlek Parçaları

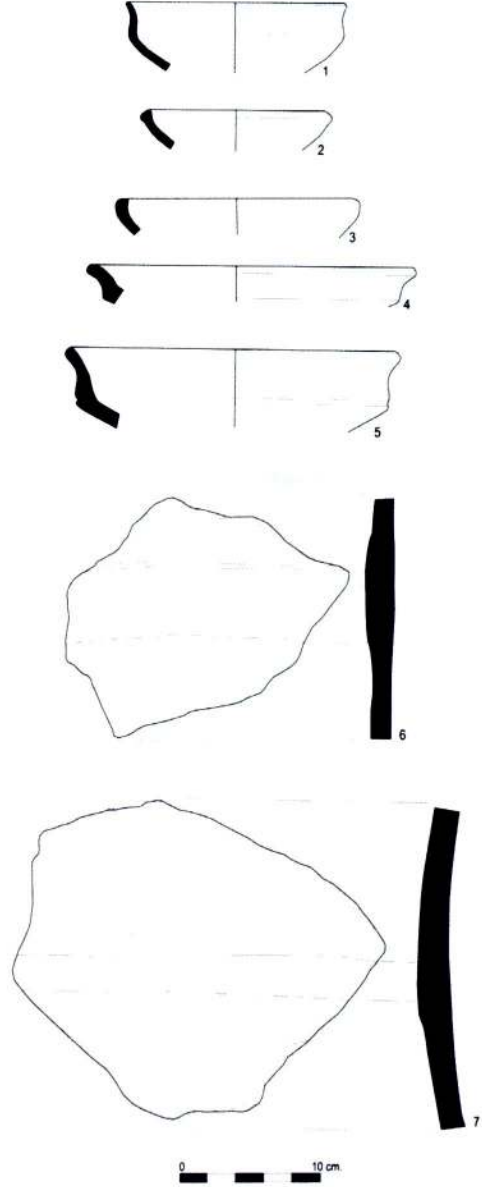
Çizim 7. İlk Tunç Çağı Çanak Çömlek Parçaları

8. Orta Tunç Çağı Çanak Çömlek Parçaları ve Bazalt Eserler (4,6)

Çizim 9. Erken Demir Çağı Çanak
Çömlek Parçaları

Çizim 10. Orta Demir Çağı (Urartu) Çanak
Çömlek Parçaları

Resim 1: Erciş/Çelebibağ Hüyükünün Güneyden Görünüşü

Resim 2: Erciş/Çelebibağından Sondajlar

Resim 3: ÇM-94S-I Sondajının Güneyden Görünüşü

Resim 4: ÇM-94S-I Sondajında Bulunan Müslüman Gömüleri

Resim 5: ÇM 94-95S-II Sondajının Kuzeybatıdan Görünüşü

Resim 6: ÇM 94-95S-II Sondajından Buluntular

Resim 7: ÇM 94-95S-II Sondajı Kerpiç Duvarın Konumu

Resim 8: ÇM 94-95S-II Sondajından Küpler

Resim 9: ÇM 94-95S-II Sondajından Kp Parçaları

Resim 10: Kültür Tabakaları

Resim 11: Bir Grup İlk Tunç Çağı anak ömlek Parçaları

Resim 12: Bir Grup İlk Tunç Çağı Buluntuları

Resim 13: Bir Grup Orta Tunç Çağı Boyalı Çanak Çömlek Parçaları

Resim 14: Bir Grup Erken Demir Çağı Çanak Çömlek Parçaları

Resim 15: Bir Grup Erken Demir Çağı Çanak Çömlek Parçaları

Resim 16: Bir Grup Orta Demir Çağı (Urartu) Çanak Çömlek Parçaları

